

УДК 658.114:635.9(477.51)

Соломаха І.В.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри товарознавства та комерційної діяльності
Чернігівського національного технологічного університету***СТАНОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ НА РИНКУ КВІТКОВО-ДЕКОРАТИВНОЇ ПРОДУКЦІЇ
ЧЕРНІГІВСЬКОГО РЕГІОНУ**

Досліджено становлення та тенденції розвитку флористичних підприємств на ринку квітництва Чернігівського регіону. Визначено динаміку кількості підприємств галузі, структури та обсягів виробництва продукції квітництва. Проведено опис усіх збутових квіткових торгівельних точок м. Чернігов та оцінювання ефективності розміщення та якості роботи роздрібною мережі підприємств флористичної галузі.

Ключові слова: регіональний ринок, підприємства флористичного бізнесу, інфраструктура ринку, продукція квітництва, виробництво квітів.

Соломаха И.В. СТАНОВЛЕНИЕ ПРЕДПРИЯТИЙ НА РЫНКЕ ЦВЕТОЧНО-ДЕКОРАТИВНОЙ ПРОДУКЦИИ ЧЕРНИГОВСКОГО РЕГИОНА

Исследовано становление и тенденции развития флористических предприятий на рынке цветочной продукции Черниговского региона. Рассчитано динамичность количества предприятий отрасли, структуры и объема выращивания продукции цветоводства. Проведено описание всех сбытовых цветочных торговых точек в Чернигове и оценивание эффективности размещения и качества работы розничной сети предприятий флористической отрасли.

Ключевые слова: региональный рынок, предприятия флористического бизнеса, инфраструктура рынка, продукция цветоводства, производство цветов.

Solomakha I.V. ESTABLISHMENT OF ENTERPRISES IN THE MARKET OF FLORICULTURAL AND DECORATIVE PRODUCTION OF CHERNIHIV REGION

Establishment and tendencies of development of floral enterprises in the market of floral production of Chernihiv region has been investigated. Dynamics of the companies' number in the industry, structure and volume of floricultural products cultivation has been determined. Description of all floral market outlets in Chernihiv and evaluation of the effectiveness of placement and quality of work of retail chain of floral industry enterprises has been conducted.

Keywords: regional market, floricultural industry enterprises, market infrastructure, floricultural production, production of flowers.

Постановка проблеми. В умовах відкритості економічної системи ефективно функціонування ринку продукції квітництва набуває особливого значення. Адаптація вирощування та продаж квітів – це вагомий та перспективний сегмент внутрішнього ринку, який динамічно розвивається. Важливою особливістю формування ринку продукції квітництва є поширення та стабільний його розвиток у регіонах. Незважаючи на високу актуальність питань розвитку аграрних регіональних ринків та велику кількість наукових розробок з цієї тематики, регіональні ринки продукції квітництва залишилися поза увагою вітчизняних науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження теоретичних основ та практичних проблем функціонування, державного регулювання та розвитку флористичного ринку зробили такі вітчизняні науковці, як С.М. Кваша, В.А. Ходарченко, С.В. Сорочкіна та інші.

Проте, слід визнати, що переважна більшість наукових досліджень присвячена процесам становлення та функціонування ринку на загальнодержавному рівні без урахування особливостей прояву цих процесів на мезо- та мікрорівнях. Провідні науковці М.П. Бутко [1], Ю.В. Плугатар, В.П. Коба [2] поглибили дослідження проблем функціонування та розвитку регіональних ринків квітництва та декоративного садівництва.

Постановка завдання. Головною метою цієї роботи є оцінювання стану, динаміки та проблем регіональних ринків продукції квітництва та визначення основних важелів прискорення їх розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження регіональних ринків було проведено на прикладі Чернігівської області, площа якої дорівнює

31,9 тис. кв. км., що складає 5,3% території України. Область має всі умови (температуру, вологість, ґрунти тощо) для розвитку квітництва як закритої, так і відкритої ґрунту. Чернігівська область розташована в північній частині України в межах поліської та лісостепової природних зонах, межує з Білорусією і Росією. Область розташована поблизу столиці України, що має істотний вплив на розвиток продуктивних сил. Унікальність економіко-географічного положення області визначається її розташуванням на кордоні трьох держав та близькістю до столиці. Через територію області проходять важливі транспортні шляхи міждержавного та міжнародного значення. Всі ці фактори є сприятливими для розвитку торгівлі як внутрішньої, так і зовнішньої продукцією квітництва.

Фізико-географічне положення області, особливості її природно-ресурсного потенціалу зумовлюють провідну роль земельного фонду, як одного з найважливіших ресурсів області. Основним природним земельним багатством області є особливо цінні продуктивні землі, до яких відносяться темно-сірі опідзолені ґрунти та чорноземи опідзолені, чорноземи типові нееродовані суглинкові, лучно-чорноземні незасолені суглинкові ґрунти. Чернігівська область має значний сільськогосподарський потенціал і є однією із найбільш аграрно-розвинутих в Україні. У структурі ВВП області 17,9% займає сільське господарство. Сільськогосподарські угіддя області займають 1,7 млн. га.

Регіональний ринок продукції квітництва періоду незалежності почав своє активне відродження з 2000-х років, коли були відкриті перші підприємства з приватною формою власності в Чернігові («Гранд Флора», «Ірбіс», «Агатіс»), а потім і в ін-

Таблиця 1

Кількість суб'єктів флористичного ринку (юридичних осіб) у Чернігівській області на 01.01.2013 р.

Райони Чернігівської області	Кількість підприємств флористичного ринку						
	з послуг у рослинництві та облаштування ландшафту		з декоративного садівництва та вирощування продукції розсадняків		загальна по Чернігівській області		
	всього	в т.ч. у містах	всього	в т.ч. у містах	всього	в т.ч. у містах	питома вага, %
м. Чернігів	13	13	10	10	23	23	15,25
Бахмацький	2	1	1	1	3	2	2,00
Бобровицький	4	3	1	0	5	3	3,30
Борзнянський	4	1	2	0	6	1	4,00
Варвинський	1	1	0	0	1	1	0,70
Городнянський	3	1	1	1	4	2	2,60
Козелецький	7	4	3	3	10	7	6,60
Коропський	1	0	2	0	3	0	2,00
Корюківський	4	1	0	0	4	1	2,60
Куліківський	4	2	5	2	9	4	6,00
Ніжинський	21	4	5	4	26	8	17,25
Прилуцький	7	4	2	1	9	5	6,00
Менський	2	1	0	0	2	1	1,30
Новгород-Сіверський	3	3	0	0	3	3	2,00
Носівський	1	1	2	2	3	3	2,00
Ріпкинський	3	0	0	0	3	0	2,00
Семенівський	2	0	2	1	4	1	2,60
Сосницький	3	2	2	0	5	2	3,30
Срібнянський	1	1	2	2	3	3	2,00
Талалаївський	4	0	0	0	4	0	2,60
Чернігівський	8	0	6	0	14	0	9,30
Щорський	3	1	1	0	4	1	2,60
Ічнянський	3	1	0	0	3	1	2,00
ВСЬОГО	104	45	47	27	151	72	100,00

ших містах та селищах області. Спочатку вони займалися тільки роздрібним продажем зрізаних квітів, горщиківих рослин, насіння, а з часом почали вирощувати розсаду, інший посадковий матеріал, кімнатні рослини саджанці тощо. На початок 2013 року флористичним бізнесом у Чернігівській області офіційно займалася 151 юридична особа (табл. 1), велика кількість зареєстрованих фізичних осіб та багато дрібних квіткових господарств і приватних садівників-огородників, визначити кількість яких практично неможливо, тому що вони офіційно не декларують свою діяльність.

Для порівняння – в області знаходиться 1494 сільських населених пунктів, в яких проживає 401,1 тис. осіб. Функціонує 1182 сільськогосподарських підприємства, з них 194 – приватних, 409 – господарських товариств, 54 – сільськогосподарські кооперативи, 477 – фермерських господарств та 48 інших.

Найбільша кількість юридичних осіб флористичного ринку працює в Чернігові (23), у Ніжинському районі (26, з них 8 – у м. Ніжин), Чернігівському районі (14) та Козелецькому районі (рис. 1).

Приватну форму власності мають 67% підприємств – юридичних осіб, з яких 35% – товариства з обмеженою відповідальністю, 22% – акціонерні товариства, 14% – приватні підприємства тощо (рис. 2, 3). Щороку в Чернігівській області юридичні особи вирощують більше 200 тис. штук квіткової продукції, з них понад 1,0 тисячі живих зрізаних квітів, що становить 0,18 одиниць на кожного жителя. Враховуючи той факт, що сільське населення, яке складає 36,8% його загальної кількості, забезпечує квітами себе переважно самостійно, на 1 особу міського населення вирощується 0,29 одиниць квіткової продукції [3].

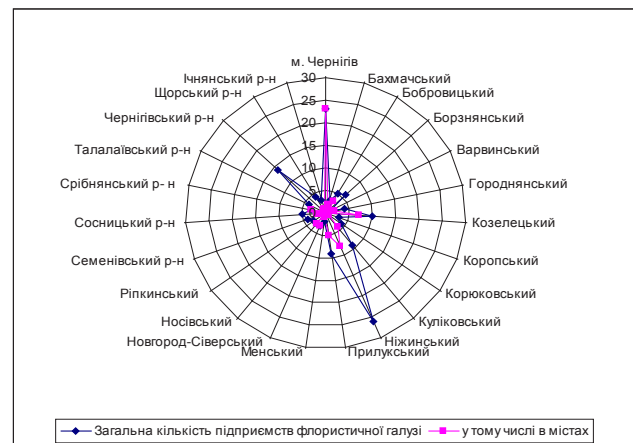

Рис. 1. Співвідношення кількості флористичних підприємств по населених пунктах у Чернігівській області на 01.01.2013 р.

Джерело: складено автором за даними статистики.

У структурі виробництва лівову частку (80,6%) займає квіткова розсада. Квітів на зріз юридичні особи області практично не вирощують. У 2011 році було вирощено 37,2 тис. одиниць горщиківих квітів (18,1%) – і це головне зрушення, що відбулося на регіональному квітковому ринку за останні 3 роки. Темп росту виробництва горщиківих продукції за 2011 рік становив 329,2% (рис. 4). Причиною стало будівництво Чернігівським комунальним ремонтно-будівельним підприємством «Зеленбуд» двох теплиць площею 500 кв. м.

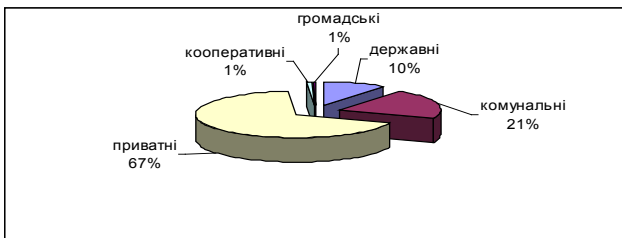

Рис. 2. Структура юридичних осіб флористичного ринку Чернігівської області за формами власності на 01.01.2013 р.

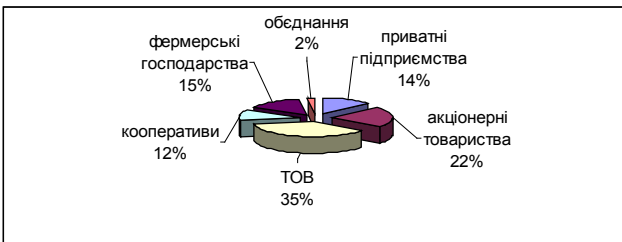

Рис. 3. Структура підприємств флористичного ринку Чернігівської області за організаційно-правовими формами на 01.01.2013 р.

Джерело: складено автором за даними статистики.

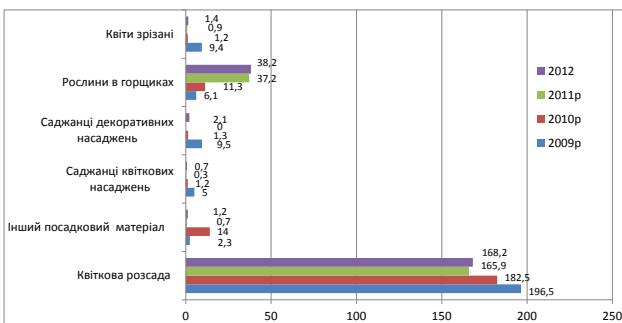

Рис. 4. Структура виробництва продукції квітництва в Чернігівській області за 2009-2012 роки, тис. шт.

Джерело: складено автором за даними статистики.

Щодо фізичних осіб, які займаються квітковим бізнесом, то деякі з них починають спроби вирощування квіткової продукції. Так ФОП К.П. Корж (торгівельна марка «Квіти для Вас») має теплицю площею 1500 кв. м., ФОП С.А. Дімов (торгова марка «Ірбіс») – 4 теплиці загальною площею 900 кв. м. та відкритий ґрунт більше 1 га, ФОП Н.М. Корж (торгівельна марка «Квітучий масток») – теплицю площею 54 кв. м., відкритий ґрунт – 0,3 га. Але їх об'єми поки що незначні і не відображені в статистичних матеріалах.

Практично всі регіональні виробники квіткової продукції не мають вільних коштів на реконструкцію теплиць та вирощують квіти за старими технологіями, незважаючи на високу собівартість вирощування. Віддавати перевагу горщиковим і однорічним культурам їх заставляє більш висока рентабельність вирощування та цінова ситуація на ринку.

У весняно-осінній період на ринку з'являється великий об'єм квітів (підрозуміти який неможливо), вирощених у приватних теплицях та у відкритому ґрунті на присадибних ділянках, а саме: цибулевих квітів, троянд, традиційних літніх квітів (півоній, лілей, ромашок, ірисів, гладіолусів, айстр, тощо) та хризантем, що призводить до зниження роздрібних

цін. Щороку вищою стає якість продукції приватних квітників. Багато хто з них закупив нове високоякісне насіння та посадковий матеріал. Особливої уваги, за оцінками експертів, заслуговують лілей та гербери, вирощені «зеленими» господарствами й приватним сектором.

Приватні особи ввозять посадковий матеріал, вирощують квіти і торгують ними, не витрачаючи коштів на мито та податки. Офіційним операторам ринку конкурувати із великою кількістю тінювиків складно. Аби компенсувати втрати, вони вимушені переносити продаж у більш контрольовані міста – спеціалізовані магазини і відділи, йти на додаткові витрати. Держава повинна створити для вітчизняного виробника, який тільки починає цю справу, сприятливі умови для розвитку власного виробництва, зростання обсягів продажу та розширення міжнародного співробітництва.

Однією з найважливіших складових інфраструктури регіонального ринку флористичної продукції є мережа оптових та роздрібних підприємств, оскільки для швидкокопсувної квіткової продукції головного значення набуває час від її зрізу до моменту продажу кінцевому споживачу. На Чернігівському ринку присутні всі форми збутових підприємств: підприємства оптової торгівлі, місцеві квіткові ринки, кіоски на зупинках, супермаркети, магазини квітів спеціалізовані флористичні салони, садові центри та Інтернет-магазини. На флористичному ринку м. Чернігів функціонує 3 провідних підприємства – юридичні особи:

1) Компанія «Епіцентр К», яка в своєму складі має сучасний садовий центр площею 4860 м²;

2) ТОВ «Агропартнер», у складі якого працюють 6 спеціалізованих магазинів під торговельною маркою «Світ рослин»;

3) Чернігівське комунальне ремонтно-будівельне підприємство «Зеленбуд», яке, крім основної діяльності, займається вирощуванням та продажем квіткової росади для організацій та населення.

Всі інші підприємства роздрібною торгівлею продукцією квітництва належать фізичним особам-підприємцям і мають форму сімейного бізнесу. Характеристика збутових операторів Чернігівського ринку представлена в таблиці 2.

Аналіз роботи збутових підприємств флористичного ринку показав, що регіональна роздрібна торгівельна мережа забезпечена холодильним обладнанням тільки на 25% ; практично відсутній мікроклімат для горщикових рослин (за виключенням сучасних садових центрів та магазинів «Гранд Флора»); тільки 30% магазинів надають послуги флористики, якість яких не завжди відповідає вимогам споживачів; низька питома вага використання сучасних методів продажу та фірмового стилю підприємств.

Проте слід відзначити і позитивні зрушення: у 2011 р. введено в дію надсучасний садовий цент «Епіцентр», загальною площею 4860 м² та магазин № 6 «Світ рослин», площею 150 м², а це 52% від загальної торгової площі всіх підприємств флористичної галузі м. Чернігів. Садовий центр «Епіцентр» пропонує споживачу більше 10 000 найменувань товарів: декоративних кімнатних рослин, рослин у контейнерах, посадкового матеріалу, насіння, ґрунтів, засобів захисту рослин, аксесуарів для рослин, товарів, інструментів і обладнання для саду, городу та відпочинку на природі. Підприємство має 2 торговельні зали з мікрокліматом для кімнатних рослин, обладнані пересувними демонстраційними столами для горщикових рослин з піддонами для нижнього поливу.

Таблиця 2

Характеристика роздрібної мережі підприємств флористичної галузі м. Чернігов (на 01.07.2013 р.)

Показник	Одиниця виміру	Звітний рік
Населення м. Чернігова (на 01.01.2013 р.)	тис. осіб	296,1
Площа м. Чернігова	км ²	78,0
Усього підприємств роздрібної торгівлі флористичної галузі	од.	101
Кількість працівників	осіб	202
Торговельна площа	м ²	9622
Кількість магазинів, що продають живі зрізані квіти	од.	84
з них:		
– кількість магазинів, забезпечених холодильним обладнанням	од.	21
– кількість магазинів, що надають послуги флористики	од.	25
Кількість магазинів, які використовують сучасні методи продажу	од.	26
Кількість магазинів, що працюють у безперервному режимі	од.	39
Кількість магазинів з цілодобовим режимом роботи	од.	3
Кількість магазинів, що мають сайт в Інтернеті	од.	15
Кількість магазинів, що мають свій фірмовий стиль	од.	30
Розрахункова частина		
Середня торговельна площа 1 роздрібного торговельного підприємства	м ²	95,3
Торговельна площа на 1000 осіб населення	м ² /1000 осіб	32,5
Коефіцієнт щільності розміщення РТМ стосовно населеності (на 1000 осіб населення)	од./1000 чол.	0,34
Коефіцієнт щільності розміщення РТМ стосовно території регіону (на км ²)	од./км ²	1,29
Середня кількість населення, що припадає на 1 РТП	осіб./1 РТП	2931
Середня торгова площа, що охоплюється 1 торговцем	км ²	0,77
Питома вага магазинів, що продають живі зрізані квіти	%	83,2
з них:		
– частка підприємств, забезпечена холодильним обладнанням для зберігання квітів	%	25,0
– частка магазинів, що надають послуги флористики	%	29,8
Питома вага магазинів з сучасними методами продажу	%	25,7
Частка магазинів, що працює в безперервному режимі	%	38,6
Частка магазинів з цілодобовим режимом роботи	%	3,0
Частка магазинів, що мають сайт в Інтернеті	%	14,9
Частка магазинів, що мають свій фірмовий стиль / елементи	%	29,7

Джерело: розраховано автором на основі досліджень.

Останні роки підприємства флористичної галузі активізували роботу по організації інтернет-магазинів або інтернет-вітрин. До 2007 року тільки два підприємства мали свої електронні представництва, на 01.07.2013 р. – це 14,9% від загальної кількості роздрібних підприємств галузі.

Керівники провідних підприємств ретельно підбирають фахівців для роздрібної торгівлі, перевагу віддають флористам, ландшафтним дизайнерам, товарознавцям квіткової продукції тощо, починають роботу по підвищенню кваліфікації своїх працівників. Для цього в регіоні є всі умови: Чернігівській професійний ліцей побуту щорічно випускає 25 флористів, кооперативний технікум та товарознавчий факультет Чернігівського національного технологічного університету готують товарознавців, які вивчають товарознавство квітів, а спеціалістів з ландшафтного проектування запрошують із м. Києв.

Висновки і пропозиції. Встановлено, що регіональний флористичний ринок розвивається за національними тенденціями, характеризується значною місткістю, високим потенціалом зростання (особливо посадкового

матеріалу), занадто високою часткою імпортової продукції, високою ціновою еластичністю попиту, значною сезонністю попиту, вагомою часткою тінізації. Недостатній рівень розвитку інфраструктури, власного виробництва, відсутність новітніх товарів та послуг призводить до неврівноваженості попиту та пропозиції, необґрунтовано високих цін, низької якості продукції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бутко М.П. Теоретичні засади становлення ринків флористичної продукції / М.П. Бутко, І.В. Соломаха // Регіональна економіка. – 2012. – № 4. – С. 161-169.
2. Плугатар Ю. В., Коба В. П., Ковальов М. С. Проблеми і перспективи розвитку декоративного садівництва в Криму // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер.: Лісівництво та декоративне садівництво. – 2013. – № 187, ч. 3. – С. 60-64.
3. Соломаха І.В. Дослідження попиту споживачів на квіткову продукцію в Чернігівському регіоні України / І.В. Соломаха // Товарознавство і торговельне підприємництво: дослідження, інновації, освіта: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 6-7 квітня 2011 р.). – К.: КНТЕУ, 2011. – С. 243-246.